

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OSMAN ÇAKMAKÇI

YAŞAMANIN İMKÂNSIZLIĞI
ÜZERİNE BİR DİYALOG

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

“Anlam zorbalığı da nedir?”

“Şunu demek istiyorum: Anlamak elbette önemlidir, baktığın, içinde birlikte yaşadığın şeylere anlam vermek, onlarla anlamlı bir ilişki kurulabildiğine inanmak ve bu şekilde kendi varlığına da tesadüfle oluşmadığına inandığın mutlak ve sarsılmaz bir anlam vermek. Ama işte, yaşamın her safhasında, hem içinde yaşadığın dünyaya hem dışına fırlatılmış olduğun Doğa’ya ve hem de insan uğraşı olarak kültürle insanlaştırmaya çabaladığın yeryüzüne anlamsızlık ihtimalinden korkarak anlam dayatmak bir tür zorbalığa giriyor. İnsan bunu kendisinin varoluşun merkezinde olduğunu varsayarak yapıyor. Oysa anlamak/anlamlandırmak değildir mesele; mesele kabul etmektir. Olduğu gibi, nasılsa öyle olarak kabullenmek ve sonra kabullendiklerinle dolaysız, önyargısız iletişim kurmak demek, karşılıklı konuşmak demek, karşılıklı söyleşmek demektir. Anlama ısrarı, anlamadıklarımızı gözardı etme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor bizi. Esas olan, işte bu nedenle, anlamak değil, kabul etmektir bence. Tüm varlıkları oldukları gibi, ne eksik ne fazla, kabullenmek.”

Kapak çizimi: Emel Akın

10 TL

Genel Yayın: 5302

OSMAN ÇAKMAKÇI

1965 yılında Trabzon'da doğdu. Babası ayakkabı tamircisiydi, annesi ev kadınıdır. İstanbul Darüşşafaka Lisesi'nde parasız yatılı okudu (1976-1984). Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden (1984-1989) sonra, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989-1995). İlk şiiri 1982 yılında yayımlandı. Daha sonra *Yeni Yaprak*, *Geniş Zamanlar*, *Hürriyet Gösteri*, *Stüdyo İmge*, *Virgül*, *Cumhuriyet Kitap*, *Sombahar*, *Ludingirra*, *Kitap-lık*, *Göçebe*'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda dergide yazı ve şiirleri basıldı. *Radikal* gazetesinde ve pazar eki *Radikal İki*'de daha çok kitap yazılarıyla göründü. *Yeryüzü Düşleri* (1989-1990), *Göçebe* (1995-1998), *Haşhaşı* (2010), *Duygu Çağı* (2016) ve *Pathos* (2019-2020) dergilerini yayımlayıp yönetti. Açık Radyo'da 'Açık Dergi' programı içinde "*Kitap Kullanma Kılavuzu*"nu yaptı (1999). Yayınevlerinde editörlük yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor ve *Karar* gazetesinde haftalık yazılar yazıyor.

Yayımlanmış Kitapları: *Zakkum Ayn* (Şiir, İskenderiye Kütüphanesi, 1991), *Uçuşan Ağaç* (Şiir, Göçebe Kitapları, 1996), *Köryazı* (Şiir, Telos, 2005), *Bir Hiçlik Anatomisi* (Toplu Şiirler, Avangard, 2011), *Oğul* (Şiir, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019); *Aşağılık Sanat* (Poetika, 160. Kilometre, 2012), *Konuşmanın İmkânsızlığı Üzerine Bir Diyalog* (Diyalog, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015) *Ezeli İhanet* (Deneme, 1984 Yayınları, 2018), *Radikal Kitaplar* (Deneme, VakıfBank, 2019).

OSMAN ÇAKMAKÇI
YAŐAMANTIN İMKANSIZLIĞI ÜZERİNE BİR DİYALOG

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021

Sertifika No: 40077

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
COŐKUN AK

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: EKİM 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-684-0

BASKI
SENA OFSET
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU SOK. NO: 2/4 İÇ KAPI NO:4NB9
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
(0212) 613 38 46
SERTİFİKA NO: 45030

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŐELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

Diyalog

*yaşamının imkânsızlığı
üzerine bir diyalog*

OSMAN ÇAKMAKÇI

Çizimler:

Emel Akın

Ne zaman ihtiyacım olsa yanımda duran,
varlığına çok alıştığım kadim dostum, çocukluk
arkadaşım Ender Karaca için..

Gün geceden böyle kopuyor işte. Şafak gecenin bağrından söküyor. Gün dağların ardından, şu akmakta olan ırmağın yüzünde ağarıyor. Evet, gün, kelimenin tam anlamıyla, doğuyor. Bir annenin doğuruşu gibi usul usul, acı çekerek, sancılanarak ve en sonunda bir batında doğuruyor günü. Gün gecenin rahminden itilerek sökülüyor. Hem ses, hem nefes, hem de cesametle var oluyor. Ölmekte olanlar yeniden canlanıyor, uyanıyor, can ve vücut kazanıyor. Canlılık mucizevi, akıl sır ermiyor, bir zamanlar yok olan, yokluk olan, hiç düşünülmemiş ve görülmemiş olan nasıl oluyor da var oluyor? Yokluk nasıl oluyor da içinde varlığı taşıyor? Hiçlikten nasıl varlık doğuyor? Karanlık aydınlanıyor. Demem o ki, bir zaman önce karanlık içinde biçimsiz olan, sonra ağaran günle birlikte biçimleniyor, varlığa bürünüyor.

Bak görüyor musun, ağaran günle birlikte etraf biçimlendi; göğe uzanan dağlar hacim kazanıyor, tepelerindeki karlar yükselen güneşle ısıldıyor, dere sesini buluyor (ses ve koku günle birlikte peyda oluyor), kıyıları çarparak sazlıkların içindeki kurbağaları ıslatıyor, onlara yaşam veriyor, ağaçlar sıra sıra, düzenli düzensiz beliriyor, dip-

rine gölge sunacaklar, derede balıklar zıplıyor, balıkçıların oltalarından kurtulamayacaklar, ağa düşecekler, rüzgâr yaprakları hışırdatıyor, ovada başaklar esen rüzgâra boyun eğiyor, eğiliyorlar, bak şurada, tek başına duran dağ, nasıl da bütün bir yaşamı imliyor; yalnız, tek başına ama sabırla duruyor, başında duman, kahır, kimsesizlik, kendine mahkûm dağı varoluş zincirinden koparıp ayırıyor. Dağlar ve ağaçlar düşünür; onlar olmasalardı varoluşun nedensel zinciri devam edemezdi. Onlar dünyanın bekçileridir ve beşeri anlamlandırırılar. Ovanın uçsuz bucaksızlığının ortasında dikilen bu sükût içindeki dağ anlamın fıskırışıdır. Çiçekler yaşamın delili ve hiçkırışıdır. Öyle varlıklardır ki onlar, anlamın gerçekliğinin ve nedenselliğinin ispatıdırılar. Anlam nasıl var oluyor? Varlığın anlamı ve tezliği nedir? Nasıl cesamet kazanırlar ve biz insanları kendilerine dair nasıl ikna ederler? Anlam, ovanın ortasında birdenbire yükselen şu dağ gibi, aktıkça yolunu bulan şu ırmak gibi ansızın ve beklenmediktir. Birden ortaya çıkar. Rastlantısaldır. Açıklanamazdır. Zaaf içindedir.

Günün gecedен doğuşuna akıl sır ermiyor. Gün gecenin içinden doğduğunda anlam idraki kendini feshediyor. Yaşamın, varlığın ilk infilak ettiği anın akılla kavranamıyor oluşu, açıklanamıyor oluşu onu birtakım efsanelerle açıklama çabamıza izah edilebilir bir gerekçe oluşturuyor. Anlam, ona vehmettiğimiz hikâyelerde, bizim tarafımızdan hiçlikten varlığa çıkarılıyor. Varlık karanlıkta eğer, anlam günün gecedен doğuşu gibi varlığa dayandırılarak varlıktan, yani tanımlanamaz olandan doğuyor. Anlam karanlıkta olanı aydınlatıyor. Ama belli bir açıdan. Ve kısmen. Hiçbir zaman bütünüyle değil.

Yaşam acıyla doğuyor. Bebek doğunca ağlıyor, ilk defa dünyayla karşılaşırken ağlıyor. Anne haykırarak, acı çekerek doğuruyor; canından can çıkarıyor. Varlık acı içinde vücut kazanıyor. Çiçekler bile acıyla açıyor. Su kendini

çoğaltıyor, canlılar acıyla ürüyor. Kökeninde acı olan varlık nasıl olacaktı da acıdan uzak bir neşeye kavuşacaktı? Temelinde nüfuz edilemez bir anlamsızlık olan canlılık, nasıl olacaktı da anlama kavuşacaktı? Varlığın kendi içinde anlama ihtiyacı yoktur; insan var olunca anlamı gereksinmiştir ve insan varlığa anlam verince varlığın anlamı olmuştur; demek ki varlık insandan önce anlamla ilişkisizken, insandan sonra insan tarafından isnat edilen anlama kavuşmuştur. İnsan anlam verdiğine göre insanın verdiğinden başka kendi başına anlamlı bir varlık yoktur. Anlam keyfidir ve bir kökene bağlı değildir. Tesadüfidir. Öyleyse yaşamın ta en başından kökeninde anlamsızlık ve acı vardır.

“Yaşamın bir anlamı yok derken, sanki konuşmaya başından değil de ortasından başlıyormuşsun gibi. Halbuki bir başlangıçtan başlamak gerekmez mi?”

“Hayır, hiç de değil. Hatta bilakis öyle olmamalı. Akan bir suya elimizi daldırdığımızda avucumuzda biriken su gerçekten de avucumuzda birikmiş olması gereken sudur. Tıpkı elimizi suya daldırmamız gibi konuşmanın da başını atmalı, ortadan başlamalı. Zira başlangıç, devamı ve sonu önceden belirler. Halbuki ben önceden belirlenmiş bir düzene göre düşünmek değil, serbest çağrışımla, hepsi birlikte gelen düşüncelere açık olmak istiyorum. Bir tür reseptör gibi aynı anda hep birlikte gelen, biri diğerinden önce olmak hasebiyle diğerine üstünlük kurmayan, aralarında bir hiyerarşi bulunmayan görüşleri almak istiyorum ki bu düşünceler aklımın sistemli bir işleyişi sonucu değil, duyarlığımın kapsayıcılığı sonucu doğsun. Hiçbir düşünce diğerinden öncelikli olmasın. Kendi değerlerini koruyarak birlikte var olsunlar. Ve birbirlerini dışlamasınlar. İşte bu yüzden yaşamın anlamı diyerek de aslında kendime bir başlangıç noktası belirlemek istemedim. Zira bu başlangıç konuşmanın düzenini ve ulaşılacak sonuçları, varılacak yeri önceden belirliyor. Halbuki ben düşüncelerimin arasında serbestçe dolaşmak istiyorum. Tesadüflere açık olmak istiyorum.”

“Ama bir başlangıç noktası olmadan, her ne kadar bu nokta baskıcı ve önceden belirleyici olsa da, başlanabilir mi?”

“Başlanamaz gibi görünüyor. Ama ben en azından konuşulacak şeylerin, başlangıç noktasını kendilerinin bulmasına izin vermek istiyorum. Başlangıcı konuşan değil de konuşulan belirlemeli. Böylece konuşulanı konuşanın egemenliğine ve yönlendiriciliğine terk etmemiş oluruz. Konuşulan, tıpkı bir su gibi kendi bildiğince akar ve genişler. Konuşanın sultanından kurtarırsınız onu.”

“Bunun için ne yapmalı ki? Sen ne yapıyorsun?”

“Ben bırakıyorum düşüncelerim kendi başlangıcını bulsun ki çoğu zaman da bu başlangıçları atlayıp ortadan başlıyor, oradan ileriye geriye, sağa sola ilerliyor, saçılıyor. İşte şimdi de yaşamın anlamı hakkında konuşma çabasına kulak verip o nereden başlarsa oradan başlamayı deneyeceğim. Yaşamın anlamı gibi hem dar hem de belirsiz ölçüde geniş bir konuyla kendimi önceden belirleyip sınırlandırmaktansa yaşam hakkında, yaşamanın zorluğu hatta imkânsızlığı hakkında, canlılığın açıklanamazlığı hakkında, yaşamın verili bir anlamı olmadığı, ama anlamın çok yoğunlaşmış tesadüfler sonucu kendini oluşturduğu ve daha bir sürü şey hakkında konuşacağım.”

“Bunu nasıl yaptığını hâlâ söylemedin...”

“Bu matematiksel bir yöntemle değil sezgisel bir ilerleyişle oluyor. Kendimi içine girmek istediğim loş, ne aydınlık ne karanlık olan ara bölgeye konumlandırmaya ve her iki tarafın etkilerine açık bırakmaya çalışıyorum. Burada yapmaya çalıştığım şey aklın soyutlayıcılığına güvenmeyerek duyuların sezgilerine bağlanmaya çalışmaktan ibaret. Ben aklımla değil duyarlılığımla düşünmeyi seçiyorum. Ulaştığım düşünceler aklımla değil, duyarlılığımla ulaştığım düşüncelerdir. Önce hissederim, daha sonra düşünürüm. Ve bunlar her zaman daha doğrudan, daha dolaysızdırlar. Akıl kendi üstüne katlanır, duyarlık ise gerçekliği kendi içine alır, gerçeklik duyarlığımız aracılığıyla bize olduğu gibi nüfuz eder. Hem olduğu gibi, tam olarak kendi gibi nüfuz etmese, duyarlığımızdan süzülerek değişse, çarpılsa, kırılrsa da gerçek olan odur. Ve bizim için gerçek anlamda bir başka gerçek yoktur.”

“Gerçek ve gerçekmiş gibi oluş arasında bir fark yok mu yani? Yaşamın aslında bir anlamı olmadığını ve anlamı ona insanın kendisinin verdiğini mi söylemek istiyorsun? Bu bir tür nihilizme götürmüyor mu insanı?”

“Nihilizm aslında mutlak bir hakikate inanma ihtiyacından doğuyor. Bir tür dinselîği var. Mutlak Hakikatin olmadığını gören insan, eğer kurtuluşu dinde bulamamışsa, kendisini anlamsızlığın, yani Mutlak Gerçekliğin içine atıyor ve orada başıboş köpekler gibi dolanıyor. Daha çok kendini ısırtıyor, ama anlaşılacak ve hoş görölmek ve hatta şefkat gösterilmek ihtiyacıyla kuyruğunu sallayıp duruyor. Hatta yılmışıyor. Sıska ve bir deri bir kemiktir. Ve ancak hırıltılar çıkarabilir. Takatsız ve geçkindir.”

“Hırpalanmış ve umutsuz yani... Ama bir yandan da anlam için kendini paralıyor...”

“Evet, öyle. Mutlak Hakikat arayışı onu öyle kendinden alıyor ki, daha azıyla yetinemiyor. Halbuki Mutlak Hakikat’ın olmadığını kabul etse belki rahatlayacak, aradığı huzuru bulacak. Mutlak Hakikat yoktur, ama kendine için Hakikatler vardır; bunlar birlikte var olurlar ve sınırsız sayıdadırlar. Burada Hakikat kelimesiyle Gerçeklik kelimesini karıştırmamak gerekir. Aynı şeyler bunlar. Hakikat’in Gerçeklik’ten bir farkı mesela onun da kendi içinde mutlak olması ve aynı zamanda sahici olmasıdır. Yalan doğru değildir, ama mutlak Hakiki olabilir, Hakiki yalanlarla Hakiki olmayan yalanlar vardır; sahici ve hakiki yalanlar vardır. Birbirine göreli hakikatler vardır ve bunlar bir arada vardır. Mutlak Hakikat’e inanmakla bu küçük hakikatleri yok sayarız, reddederiz, görmeyiz. Halbuki bu küçük hakikatler bize yetebilir. Mutlak Hakikat’e inananlar açgözlü oburlara benziyorlar. Ama bir de kanaatkârlar vardır. Onlar ellerindekiyle yetinmeyi bilirler. Aslında anlamlı olan Mutlak Hakikat olmadığı bilinciyle yaşayabilmektir. Bu bakımdan nihilistler mızıkçı çocuklara benziyorlar. Hep daha fazlasını istiyorlar.”

“Sen bir anlam olmadığını, ama sanki bir anlam varmış gibi yaşamak gerektiğini mi söylüyorsun?”

“Tam öyle değil, yetinmek gerektiğini söylüyorum. Küçük parçalarda anlam var belki, ama bunlar bir bütün haline geldiğinde, bütün anlamlı olmuyor. Anlam parçacıkları var, ama bunlar sanki anlamsız, saçma bir bütünün anlamlı küçük parçaları gibi. Anlar anlamlı olabiliyor da bütün anlama sığmıyor, anlamı aşıyor.”

“Ne demek bu?”

“Yani şu: Dünyanın bir bütün olarak anlamı yok; aslına bakarsan yaşamın da bir anlamı yok. Örneğin canlılığın ortaya çıkışı, yokluktan varlığa çıkış açıklanamıyor. Nasıl oluyor da yokluktan varlık çıkıyor? Peki bunun açıklanması gerekir mi? Yoksa hiç sorgulamadan kabul etmek mi gerek? Nasıl olduysa oldu, biz var olana mı bakmalıyız? Bu açıklama ihtiyacı Batı tarzı düşüncenin bir ürünü. Ama bu düşünce tarzı da olmasaydı insan ilerleyebilir miydi bilmiyorum. Dünya aynı dünya, ama her gün değişiyor ve insandan insana da değişiyor. Çünkü her an değişiyoruz ve dünya değişen gözlerimize her seferinde farklı görünüyor. Dünya bir kişi için bile hep aynı dünya değilken, farklı farklı dünyalar olarak görünüyorken, nasıl olur da farklı insanların aynı dünya içinde yaşadığını söyleyebiliriz. Dünyadaki insan sayısı kadar dünya var; yani diyelim yedi milyar dünya, yedi milyar da farklı dünya bu. Üstelik daha gerçekleşmemiş potansiyel dünyalar var ve anlamı dünya yaratmıyor, biz insanlar yaratıyoruz. Eğer insan var olmasaydı anlam ya da anlamsızlık diye bir mesele de olmayacaktı. Çünkü Varlık olarak Dünya, Varoluş olarak İnsan’ı gereksinmez. Varlık, Doğa kendi kendine yeterli ve uyumludur; kendi içinde bir bütün oluşturur ve anlamlı olmaya da ihtiyaç duymaz. Anlam insani bir sorundur.”

“Anlamlar var diyorsun o zaman, Mutlak bir anlamdan ziyade...”

“Evet, ama bu anlam insana bağı bir anlam. Bütün her şey insana gönderiliyor, ama bu şu demek değil ki her şeyin merkezinde insan vardır, bir varlık hiyerarşisi var da sanki insan onun en tepesinde yer alıyor. Böyle bir şey yok. Dünyadaki bütün varlıklar eşdeğerdedir, ama insan diğer varlıklardan farklı olarak bir bilince sahiptir. Bu bilinç işte insanı Varlık’tan ve Doğa’dan ayırıyor, uzaklaştırıyor, yabancılaştırıyor. İnsan ile Doğa arasında asla kapanması mümkün olmayan bir mesafe vardır. Zaten eğer bu mesafe olmasaydı biz de bildiğimiz anlamda bir bilince sahip olmayacak, Dünya’nın diğer varlıkları gibi Doğa’ya içkin varlıklardan biri olacak ve anlam sorunumuz olmayacaktı. Varoluşsal sıkıntılarımız olmayacaktı; çelişki olmayacak, ama işte uyum olacaktı.”

“Yani anlam insani bir meseledir diyerek anlamı göre-
celeştirmiyor musun?”

“Bak, şöyle demek istiyorum: Yokluk’tan Varlık’ın ortaya çıkması a ıklanamazdır; aynı zamanda saçma ve beklenmedik olandır. Dünya’nın aslında hiç var olmaması gerekirdi. Var olması saçmadır. S re en ve sabit olan yokluktur. Tıpkı bir  i ek ya da a a  gibi.  i ek mucizevi bir biçimde açar, yokluk varlığı doğurur, ama nasıl ve niçin bu bilinemez. şimdi Varlık’ın kökeninde Yokluk olduğunu biliyorsak ve ancak bu kadarını biliyor ve ama bunu a ıklayamıyorsak en akılcı ve insani olan şey var olanı olduğu gibi kabul etmektir; kökenini araştırmaya kalkmanın, bilmeye  abalamanın bir anlamı yoktur aslında. Yoklukta anlam da yoktur, anlam varoluşun meselesidir.   yleyse yokluğu değil varlığı temel almak gerekir. Varlık saçmadır, ama aynı zamanda yegâne gerçektir. Yokluk  zerine bir şey inşa edilemez, ancak Varlık  zerine temelenebilir insan ve her şey. Ama bu gene de mutlak olanın Yokluk olduğu ama Varlık’ın saçma olduğunu gösterse de böyledir bu. Saçma’da anlam aranamaz, zaten Saçma olanın Anlam’la bir işi yoktur. Yani Saçma Varken anlam konu dışıdır. Birbirleriyle ilişkisizdirler. Ayrı bölgelerdir.”

“O zaman anlamsızlık sorunu nereden ortaya çıkıyor?”

“Anlamsızlık ya da anlam ilişkiseldir; yani bir ilişkide ortaya çıkar. Bunu şöyle açıklamaya çalışabilirim: Dünya ile onun içinde değil ancak yüzeyinde, yani ka-
buğunda yaşayan İnsan arasında bir ilişkisizlik ve hatta saçmalık var. Dünya’nın varoluş koşullarıyla İnsan’ın varoluş koşulları uyumsuzdur; biri diğerini dıştalar. Bu, insanın dünyanın içine değil yüzeyine fırlatılmış olmasından kaynaklanır. Yani Dünya bir sıvı ise, İnsan bu sıvıda erimeyen, ona karışmayan bir madde gibidir. Onunla bir olamaz. Dolayısıyla onunla anlamlı bir ilişkisi olamaz; bu baştan imkânsızdır. Anlam ilişkide olduğuna göre, anlamı insanların birbirleriyle ve başka varlıklarıyla ilişkilerinde aramak gerekir. Yani, demem o ki anlamı insanlar birbirleriyle ilişkilerinde yaratırlar. Anlamlı bakarsak, dünya anlam kazanır; ama en temele, soyunmuş gerçeğe olduğu gibi ve olduğu kadarıyla bakarsak anlam yoktur; çünkü gerçeğin anlamla bir işi yoktur; o kendi içinde mutlak bir bütündür, kendisiyle çelişmez.”

“Ben, diğer insanlar gibi anlamsızlığa katlanamam, benim yaşamımı anlamlı kılan büyük bir anlamın olmasını isterim. Oysa sen kökende anlamsızlık var diyorsun ve anlamı insan kendi yaratır diyerek onu göreceleştiriyorsun.”

“Evet, tamamen öyle yapıyorum. Mutlak bir anlam peşinde koşmak beyhudedir ve hatta yanıltıcıdır. Anlamlar arasında bir hiyerarşi yoktur, herkesin anlamı kendine.”

“Bu durum nihilistleri haklı çıkarmıyor mu öyleyse? Yani aslında Mutlak bir anlam yoktur, yaşam anlamsızdır.”

“Esasa bakınca bu böyle, evet. Ama neden ille de yaşamın bir anlamı olması gerekiyor? Bundan kastım: Neden ille de yaşamın kendisine içkin ve onu kapsayan, içine alan, anlamlı kılan büyük bir anlam olması gerekiyor ki böylece mutlak anlama göre diğer anlamlar anlamlı olabilsin? Bunun olması şart mı? Kendimi anlamlı kılmam için neden ille de büyük bir anlama muhtacım? Gözün bakışı anlamlıdır, bakışın ya da gözün kendisi değil. Anlamlı olan bakış ile gözün ilişkisinde ortaya çıkar. Nasıl baktığın neye baktığın kadar önemli değil mi?”

“Ölüme bakınca ne diyeceğiz o zaman?”

“Yaşam bir şimşek çakımıdır, bir anlık bir parlayıştır; ama esas olan yokluktur. Yokluktan geldiğimiz gibi yokluğa gideceğimiz bilinciyle yaşamak çok mu ağır? Evet, ağır, ama bununla birlikte yaşamaya çabalamaktan başka bir çaremiz, bir seçeneğimiz var mı? Yaşam bir çabalama-dır, yokluk ise bir tür dinleniş.”

“Yaşamın anlamlı kılınacağı bir son yok mu; bir tür ödöl?”

“Bu işte dinlere ihtiyaç duyulan an. Ölüm bilinciyle saçmalaşan yaşamımıza bütünlüklü bir anlam verebilmek için öte dünyalar vaat ediliyor bize. Bu vaatlere göre bu dünyada çektiğimiz çilelerin, yaşadığımız haksızlıkların hesabı öte dünyada sorulacak; eşitsizlik kalmayacak ve herkes hak ettiğini alacak. Ölüm saçmadır, bu saçmalık bilinciyle yaşanamaz. Ya da çağımıza kadar yaşayamadı insan. Hep saçmalıktan, anlamsızlıktan kurtulmak istedi. Anlamın görünenle sınırlı olmadığına inanmak, görünenin ardında görünmeyen başka bir anlam olduğuna inanmak istedi. Bu da aslında sonunda anlam zorbalığına yol açtı. Anlamadıklarımıza anlam dayatmaya başladık, onları çeşitli anlamları giyinmeye zorladık.”

“Anlam zorbalığı da nedir?”

“Şunu demek istiyorum: Anlamak elbette önemlidir, baktığın, içinde birlikte yaşadığın şeylere anlam vermek, onlarla anlamlı bir ilişki olduğuna inanmak ve bu biçimde kendi varlığına da tesadüfle oluşmadığına inandığın mutlak ve sarsılmaz bir anlam vermek. Ama işte, yaşamın her safhasında, hem içinde yaşadığın dünyaya, hem dışına fırlatılmış olduğun Doğa’ya ve hem de insan uğraşı olarak kültürle insanlaştırmaya çabaladığın yeryüzüne anlamsızlık ihtimalinden korkarak anlam dayatmak bir tür zorbalığa giriyor. İnsan, bunu kendisinin varoluşun merkezinde olduğunu varsayarak yapıyor. Oysa anlamak/ anlamlandırmak değildir mesele; mesele kabul etmektir. Olduğu gibi, nasılsa öyle olarak kabullenmek ve sonra kabullendikleriyle dolaysız, önyargısız iletişim kurmak, demek karşılıklı konuşmak, demek karşılıklı söyleşmek demektir. Anlama ısrarı, anlamadıklarımızı göz ardı etme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor bizi. Esas olan, işte bu nedenle, anlamak değil, kabul etmektir bence. Tüm varlıkları oldukları gibi, ne eksik ne fazla, kabullenmek.”

“Dinleri böyle mi konumlandırıyorsun o zaman? Yani, insanın anlam ihtiyacının doğal bir sonucu olarak?”

“Elbette, başka ne olabilir? Tanrı olmasa onu icat etmek zorunda kalırdık. İnsan Tanrı’yı kendi önemsiz mevcudiyetinin anlamsızlığına karşı bir payanda olarak icat etmiş de olabilir. Kimsenin Tanrı inancını sorgulamıyorum; isteyen herkesin istediği her şeye sonsuzcasına inanma özgürlüğü ve hatta hakkı vardır. Kimsenin kimseye neden şuna inanıyorsun, inanma deme özgürlüğü yoktur. Ama işte kimsenin de kendi inancını en hakiki mutlak inanmış gibi görmeye, demek kendi inancını haklı bulurken başka inançları küçümseyip hor görmeye ve hatta o inançlara karşı savaşıp onları yok etmeye çalışmaya hakkı ve yetkisi yoktur.”

“Dini icat etme meselesini biraz daha açsak?”

“Şöyle söyleyeyim: Fransız yazar Albert Camus, insanın çabasını Sisypheos söyleniyle açıklamaya çalışır. Der ki: Sisypheos gibi kayayı sürekli tepenin doruğuna taşıyoruz, ama sonunda bakıyoruz ki zar zor binbir güçlükle doruğa taşıdığımız kaya tekrar gerisin geri aşağı yuvarlanıyor. Ve bu sürekli tekrarlanıyor. Yukarı taşıdığımız kaya hep tekrar aşağı yuvarlanıyor, ama biz gene de o kayayı her zaman tepenin doruğuna taşımaktan vazgeçmiyoruz. Bu çaba sürekli başarısızlıkla sonuçlanınca bir anlamsızlık oluşuyor. Bütün bu çaba ne için? Neden sürekli aşağıya yuvarlanmasına rağmen kayayı tekrar tepeye çıkarmaya çalışıyoruz? Dedim ya, bu anlamsızlık hissi uyandırıyor. Kabaca bakınca anlamsız da aslında. Bu insanın çabası, yaşama çabası, İtalyan yazar Cesare Pavese’nin de dediği gibi yaşama uğraşı. Yaşamak bir uğraş, bir iş. Sanki yerine getirmemiz gereken bir görevmiş gibi yaşama işini sürdürüyoruz.”

“Yaşamı bir çaba olarak görmeni anlayabiliyorum da bir iş olarak nitelemeni pek benimseyemedim; kabul edemem böyle bir şeyi.”

“Başta da söylediğim gibi çiçekler bile çabayla açıyor, ağaçlar çabalayarak büyüyor, ırmaklar kendine yatak açıyor, bütün bunlar için çaba gösteriyorlar. Yaşam da bize bahşedilmiş bir şey değil, olsa olsa yaşamın içine, bu dünyanın yüzüne fırlatıldık biz. Bu dünya cehennemimizdir. Zira bu dünyanın var olma koşullarıyla bizim, yani insanın var olma koşulları, dinamikleri uyuşmuyor. Başka başka. Bu yüzden işte bu cehennemde olduğu haliyle yaşayamayan insan bu dünyayı kendi var olma koşullarına uyarlamaya çalışıyor var olduğundan beri. Biliyor: Dünya onu umursamıyor. Biliyor: Doğa onu gereksinmeden kendi kendine yetiyor. İnsana ihtiyacı yok. Bu dünya insana yabancıdır. Bu yabancılık hissi insanı kemirip yok ediyor. Bu çerçevede, bütün insanlık tarihini, yazgısal olarak, dünyayı insanlaştırma, insan dünyası haline getirme çabasının tarihi olarak okuyabiliriz.”

“Ne demek istiyorsun?”

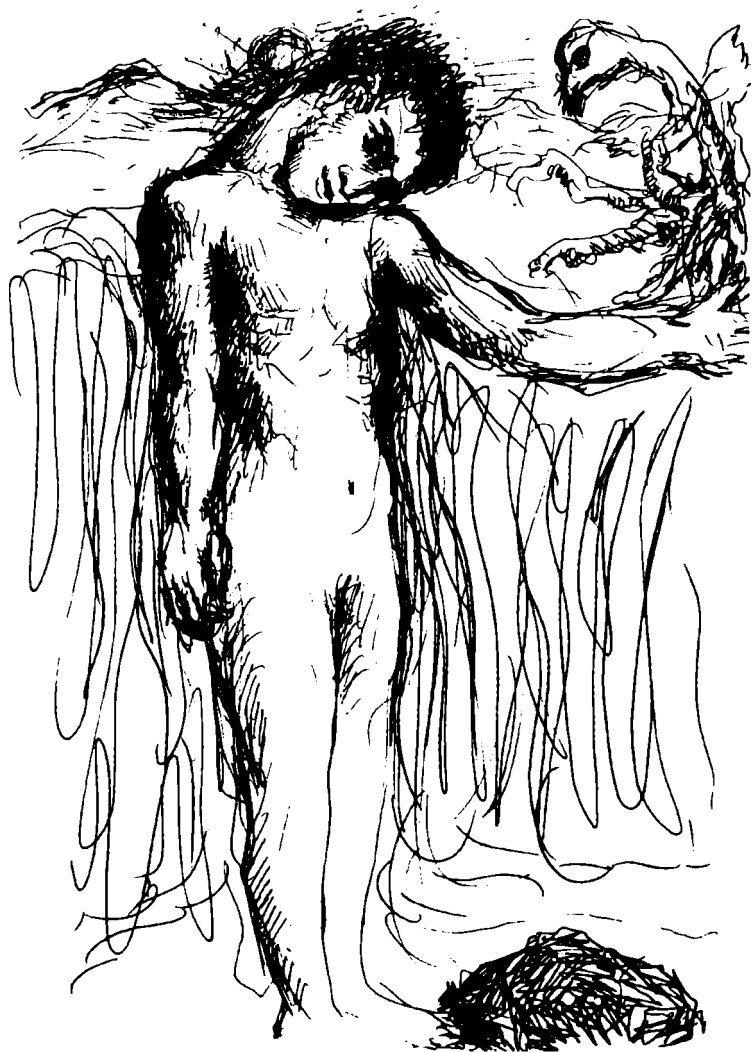
“Şunu: İnsan esas olarak acı çeken hayvandır. Bu dünyanın temelinde acı vardır. Acı her yanda. Her şey acıtıyor. Ama ne var ki giderek, insan, bu en temel yaşantısına karşı yabancılaşıyor. Dünyanın giderek küreselleşmesi, her tarafın aynışması, yorumların gerçekliğin yerini alması, imajların gerçekliğin üstünü kapatması ve onu ulaşılabilir olmaktan çıkarıp bir tür kavramsallaşmış ruha dönüştürmesi karşısında en temel duygumuza, acımıza karşı bile yabancılaştık. Kendi acımızı hissedemez hale geldik. Bu da bizi giderek soysuzlaştırdı. Ruh haline, daha kutsallık içeriğinden yoksun bir tabirle söylersem, kavramlara, yorumlara dönüştürdü. Halbuki acı, bedensel bir şeydir. Dünyayla temastan kaynaklanır. Bu nedenle gerçektir. Beden giderek ortadan yok olduğu ve giderek sanki bir yoğunlaştırılmış gaz kütesine dönüştüğü için temel bedensel duygulardan uzaklaştık. İnsan bedeninden koptu, ondan kovuldu, hatta sürüldü. Bu da acıyı soysuzlaştırıp yaşamı daha da anlamsız hale getirdi.”

“Bir tür evrimleşme yani...”

“Evet, insan, demiştik ya, esas olarak zaten bu dünyaya yabancıdır ve bu yabancılığı ortadan kaldırmak için insan yapımı kültürle dünyayı insanlaştırmaya çalışmıştır. Ama bu iş çığırından çıktı: Kontrol edilemez hale geldi. Aslına bakılırsa bu durum, bu çabanın doğasına içkin bir sonuçtur. İnsan, dünyayı insanlaştıırken onu kendi, doğasına demeyeyim de, koşullarına uyumlu hale getirmeye çalışırken, giderek insan ürünü bir cehenneme dönüştürdü dünyayı. Bir zamanlar varlıkla şöyle ya da böyle örtüşen yorumlar, giderek referans aldıkları varlıktan koptu, bağımsızlaştı, kendi kendine yaşar hale geldi ve bu da insanı kendi yarattığı yorumlar dünyasının içine hapsetti. Şimdi, dünyaya temas edemiyor, fakat o yorumlar cengeli içinde yolumuzu kaybetmiş bulunuyoruz. Dünya, evet başlangıçta bir cehennemdi, ama şimdi insanın kendisinin bu cehennemden çıkma çabalarından ötürü insan yapımı daha korkunç bir cehennem haline geldi.”

“Yani insan kendi cehennemini kendi elleriyle yarattı...”

“Evet ve bu cehennemde ne yaptığını bilmez bir halde, bir kurtuluş umudu arayarak, sanki birilerinin gelip onu kurtarmasını bekleyerek dolanıp duruyor.”

“Zaten varoluş koşullarıyla uyumsuz olduğu dünyada bir kapana kısılmış, sanki bir karabasan içindeymiş gibi yaşayan insan bundan nasıl kurtulacak ki?..”

“Gene insanın kendinden başka başvurabileceği bir merci yok. Ne yaptıysa kendi yaptı ve ne yapacaksa yine kendi yapacak. Ama işte bu durumda umuttan daha çok umutsuzluk egemen oluyor. Bu çıkmaz içinde kalan insan yüzünü yaşama değil de ölüme dönüyor. Her şeye ‘evet’ deyip, olduğu gibi kabullenip bir çıkış arayacağına kendi içine gömülüyor ve yaşamdan vazgeçiyor. Hayır, diyor.”

“İntiharını mı kastediyorsun?”

“Evet, yaşamdan umduğunu bulamayan, ağır işçi gibi yaşama işi altında yorulup ezilen insan bir de anlamsızlıkla yüzleşince bu yaşamdan vazgeçiyor.”

“Yalnız bir şey var, yani dikkatimi çeken bir şey ve bunu söylemek istiyorum. Yaşamının imkânsızlığı gibi neredeyse patolojik bir meseleyi bu kadar soğukkanlılıkla ve neredeyse belli bir mesafeyi koruyarak ele alman bana biraz tuhaf geldi... Yani bilimsel bir soğukkanlılık ve nesnellikle konuşuyormuşsun gibi...”

“Evet, düşünce soğukkanlıdır, ateşli olan duygudur. Ama ben gene de kendime ve böyle çetrefilli meselelere soğukkanlılıkla, belli bir mesafeyi koruyarak, kendimizi meselenin ve sözlerin hararetine kaptırmayarak yaklaşabileceğimize, hatta yaklaşmamız gerektiğine inanıyorum... Ama bunun bilimsellik ile ilgisi yok, sadece belli bir mesafeyi korumaya, yani ele aldığım meseleye belli bir açıdan ve hatta kuşbakışı bakmaya çalışmakla bir ilgisi var. Kendimi meselenin hararetine kaptırıp onun içinde kaybolursam sağlıklı, sağlıklı ne demek, yani sağlıklı değil de, serinkanlı bir sonuca nasıl ulaşabilirim? Kaldı ki bilimin kendisi bilimsel değildir. Hiçbir yöntem ve düşünce bilimsel bir kesinliğe ve değişmezliğe sahip değildir. Felsefe, tıp, bütün pozitif olduğunu varsaydığımız bilimler bile spekülatiftir ve önkabullere dayanır. Yani esasa ilişkin düşüncelerimiz hep kabullerdir. Bilim de spekülatiftir ki gittikçe aklını yitirip salt teknolojiye dönüştü. O dâhi mucit Tesla bir bilim adamı mıydı? Hayır, o bir sanatçıydı. Hayal ediyor ve üstüne üstlük hayal ettiklerini yaratıp gerçekleştirerek var ediyordu.”

“Ne demek istiyorsun? Eğer bilim dediğimiz şeyin kendisi de bilimsel değil spekülatif bir şeyse o zaman yaşamımızı, varoluşumuzu nasıl bazı belirlilikler, kesinlikler üzerine inşa edebiliriz? Böyle bir şey imkânsız olmaz mı?”

“Hiçbir düşünce kanıtlanamaz, sadece varsayılararak kabul edilebilir. Kabul edilirse geçerli olur, edilmezse geçerli olmaz. Düşüncenin kendisi de aslında kurgusaldır. Felsefe en büyük kurgulardan biridir, tarih de öyle. Yaşamın anlamına dair kesin bir sonuca varamayız. Varmamız da gerekmez. Hatta böyle bir sonuca varmamalıyız.”

“Nasıl yani?”

“Yaşamın bir anlamının var olduğunu varsaymak saçmadır. Verili bir anlam yoktur. Yaşam kendiliğinden anlamlı değildir. Yaşam ve yaşamın içindeki anlamları, varoluşu anlamlı kılmak için aşkın bir anlamın peşinden koşmak varoluşu kısıtlayan bir şeydir. Bu yaşamdan başka bir yaşam yoktur. Aşkın öte dünyaların, demek peşinden koşulması gereken hakiki anlamların var olduğuna inanmak zehirleyicidir. Ölüme dönüktür. Zira anlam, deneyimde, eylemde ve ilişkilerde ortaya çıkar. Yaşam verili değildir, aslında en başından beri var değildir, ama oluşur. Sonradan, bizim eylemlerimizle oluşur. Eylemler, yani duyularımız daha sonra duygularımızı, duygular düşünceleri ve bu ikisi ortaya çıkarak anlamları oluşturur. Verili büyük bir anlam yoktur. Anlam ve yaşam eylemlerimizle oluşur.”

“Anladığım kadarıyla sen yokluğu, anlam yokluğunu temele yerleştiriyor, varlığı, varoluşu ve anlamı bunun üzerine inşa ediyorsun...”

“Evet, ilk bakışta öyle görünüyor. Ama ben yokluğu esas almıyorum. Sadece yokluğun bir anlamının olmadığını söylüyorum. Onun bir anlamı varsa o ancak varlığa göre ortaya çıkan bir anlam olabilir. Anlam, ancak varlıkla, varoluşla birlikte ortaya çıkabilecek bir şeydir. Yokluk bir şey ifade etmez, varlıktır anlamı ortaya çıkaran. İstisnaidir evet, sürekli değildir evet, fanidir evet, ama işte bütün bunlardan dolayı ve bütün bunlarla birlikte ortaya çıkar..”

“Fanilik bilinci nasıl da büyük bir cehennemdir ve nasıl da insanı umutsuzluğa sürükleyen bir anlamsızlıkla karşı karşıya bırakıyor insanı...”

“Evet, bunun derin acısını, verdiği umutsuzluğu ve yaşattığı saçmalık ve anlamsızlık hissini ben de çok derinden yaşadım. Özellikle gençliğimde, ki insan gençken çok acı çeker. Öyle çok acı çekerdim ki, örneğin kendimi çok mutlu hissettiğim bir anın hiç bitmemesini, hep sürmesini isterdim. Bitmesin, sonsuz olsun isterdim. O anın biteceğini bilmek, örneğin çok güzel bir söyleşinin ve birlikteliğin biteceğini, gecenin sona erip sabahın olacağını ve güneşin varlıkları bütün sertlikleri ve somutluklarıyla, yani bütün hatlarıyla ortaya çıkaracağını bilmek benim içinde bulunduğum mutlu anın mutluluğunu da yaşama engel oluyordu. Bu anın geçiciliğini bilmek onu bir tür yalan hale getiriyordu. Bu gelip geçici bir şey, o zaman gerçek olamaz gibi bir duyguydu bu. Özellikle gençken, mutlak anların ve sonsuzluğun peşinde koşan genç bir şairken bunun acısını çok çektim. Kopkoyu umutsuzluğunu, çaresizliğini yaşadım. O zamanlar anlama inanıyordum, yani bize bağlı olmadan var olan bir anlam olduğuna, bizim ona erişmemiz gerektiğine inanıyordum. Bir tür aşkın bir mutluluğa, sevgiye ve dünyaya inanıyordum. Bu dünyadan daha başka, daha güzel, daha mutluluk dolu bir dünyanın var olduğuna. Ama zamanla bunun böyle olmadığını gördüm. Hazır bir anlam yok. Ve anlam ancak eylemlerimizle ortaya çıkıyor. Bunu gördüm. Hareketsizlikte anlam yoktur. Anlam eylemlilikte, yani yapmada, yani eylemede ortaya çıkar.”

“Anlam nasıl eylemle oluşuyor. Biraz açar mısın?”

“Şöyle: Dedğim gibi, aslında hazır, verili bir anlam yok. Bu ne demek? Anlamın olmaması anlam yokluğunun olması demektir. Tam olarak anlamsızlık demek midir bilmiyorum. Ama öyle olduğunu düşünmüyorum. Anlamsızlık da kendi başına var olmaz, anlam da. Bunlar ancak ilişki içinde, varoluşta oluşur. Yani belli bir akış içinde. Badiou diye bir Fransız filozof var. Ben çok severim. Onun günümüzde insanlığa umut veren, ona olumlu düşünceler aşılayan yegâne filozof olduğunu düşünüyorum. Gerçeklere gözünü kapatmadan, uyanık bir bakışla, gerçekliğin gediklerini gösteriyor ve o gediklerden yaşamın ve yaşamının anlamını ortaya çıkarmaya çalışıyor. Demek ki anlam, ortaya çıkarılan, oluşan bir şeydir. İşte Badiou, karşılaşmaların diyalektiğinden bahsediyor. Ona göre her yeni karşılaşma yeni bir yaşamın, demek ki anlamın ortaya çıkma potansiyelini taşıyor. Ama karşılaşmak yetmez. Bir de karşılaşmayı fark etmeniz ve kabul etmeniz gerekir. Aksi takdirde karşılaşma gerçekleşmiyor ve potansiyel bir yaşam ve gerçeklik ve dolayısıyla anlam ortaya çıkmıyor. Badiou işte bu karşılaşmaların devrimci ve anlamlı potansiyeline işaret ediyor. Gerçekten de yaşam sürekli karşılaşmalarla genişler, her karşılaşmayla yeni ve başka bir yaşam başlar, bu da var olan yaşamı genişletir. Ama işte bunun için de risk almak gerekir. Risk alınmadan bilinmedik bir dünya, yaşam ve anlam ortaya çıkarılamıyor. Çünkü risk almazsanız var olanı korumaya çalışıyor, onun size verdiği rahatlıktan vazgeçmek istemiyorsunuz demektir. Tutucu olmamak gerekir, bir yerde sabit durmamak gerekir, sürekli devinimde ve eylemde bulunmak gerekir ki yeni yaşam imkânları, dolayısıyla yeni anlamlar oluşsun.”

“Yani hazır hiçbir şey yok, yaşam belli bir uğraş sonucu ortaya çıkıyor... Öyle mi?”

“Elbette... Yaşamak bir uğraştır, çaba gerektirir. Çiçekler bile yüzünü güneşe çeviriyor, demek hayatta kalmak için gayret ediyor. Hayvanlar ve insanlar yiyor. Ama çalışmayı hayatta kalmak için bir yol olarak görmüyorum. Çalışmak anlamsız. Anlamalı olan üretmektir. Ama kapitalizmin sizden üretmenizi istediği şeyi öğretmek için, yani sizi büyülemek, tüketmeye sevk edecek ürünleri yine sizin kendi ellerinizle üretmenizi sağlamak için sizden kendi isteği doğrultusunda çalışmanızı istiyor. Halbuki yaşamak, insanın kendisini kendi isteği uyarınca gerçekleştirmesi demektir. Tam anlamıyla var olmak, varlığınızı doldurmak, ancak kendinizi gerçekleştirmekle mümkün olabilir. Öbür türlü ‘idare etmek’ tir. Yaşıyormuş gibi yapmaktır. Bak sana bir şey söyleyeceğim: İnsanlar sanki tatil yapmak için çalışıyorlar. Hafta içi labirentsi binalarda harıl harıl kan ter içinde çalışanlar hafta sonları eğlence yerlerinde, meyhanelerde, kafelerde bir çift laf edebilmek, konuşabilmek için uğraşıyorlar. Bu durum aslında insanların ne kadar da zavallı ve acınası varlıklar olduğunu gösteriyor. Tatil yapmak için çalışmak, dinlenmek için çalışmak, zamanın akışını yumuşatmak için içmek, sanatla uğraşmak filan. Bu arada şunu da söyleyeyim, yaptığım sanatın insanlara bu düzeni devam ettirmeleri için güç vermesini istemem. Nefret ediyorum bundan. Ben sanatımın var olan düzene katlanma gücü vermesini değil, düzeni bozma arzusu ve cesaretini vermesini isterim.”

“Yani sanatın sistemin içine hapsolmuş insanlara gelip geçici bir rahatlık vermesini, çünkü bu rahatlık onların sisteme katlanmalarını ve onu sürdürmelerini sağlıyor, istemiyorsun. Çünkü bu da sanatın bir tür kötüye kullanılması, sömürülmesi anlamına geliyor.”

“Evet, öyle. Ama insanların gene de rahatlamaya ihtiyaçları olduğunu biliyor ve bunu teslim ediyorum. Zira insanlar çaresiz bir biçimde bu dünyanın içine fırlatılmışlardır ve esas olan mutluluk, uyum değil, acı ve uyumsuzluktur. Varlığımızın genel yapısından dolayı böyledir bu. Bu durumda en başından acınası varlıklar olan insanların iyi vakit geçirmesi, zamanın akışını yumuşatmak istemeleri anlaşılır bir şeydir. Hoş görülmeli ve anlayışla yaklaşılmalıdır. Ama esas olan var olanı sürdürmek değil onu değiştirmektir. Tabii daha gelişkin bir yaşama doğru. Daha insani olana doğru.”

“Sanatın var olana teslim olunmasını sağlayabileceğini düşünmemiştim hiç...”

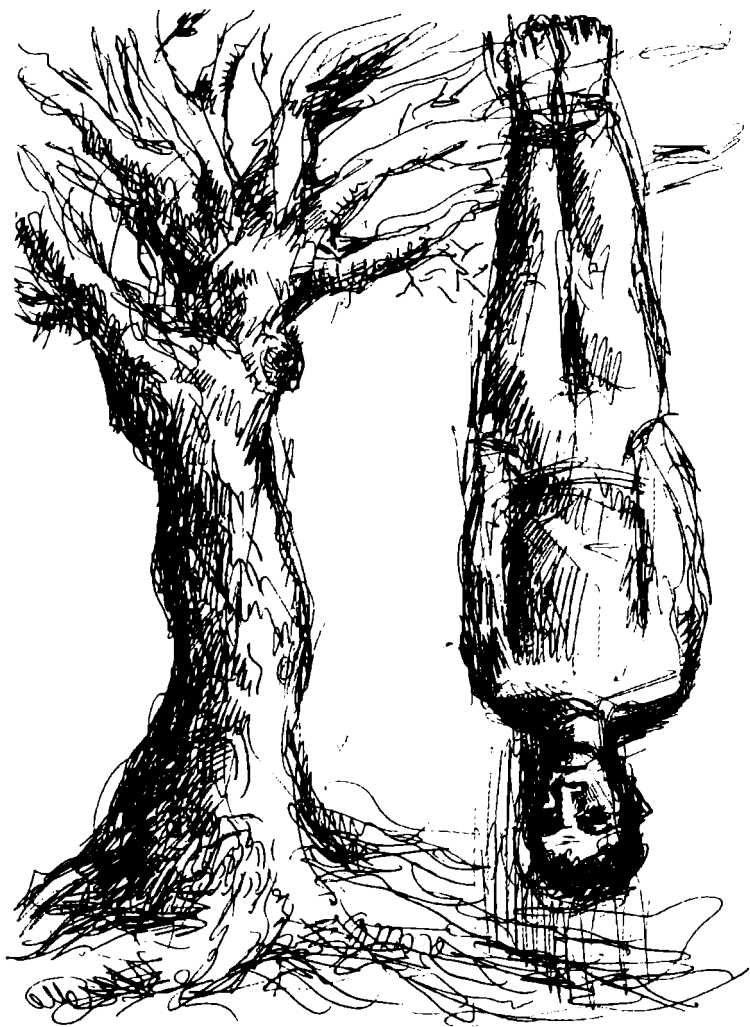
“Elbette bunu yapabilir. Ve yapmıştır. Bu tür bir sanatsal yaklaşım tutucudur, statükocudur, tüketilme arzusu içindedir. Ayrıca sanat insanlara bir öte dünya vaadinde, aşkın bir hakikat vaadinde bulunmamalıdır. Sanat insanı bu dünyaya göndermelidir. Yüzünü bu dünyaya, insanlara çevirmelidir. Çünkü bildiğimiz kadarıyla bu dünyadan ve elimizdeki bu hayattan başka bir hayat yoktur. Ve ne olacaksa, ne olmuşsa ve ne oluyorsa hepsi burada olacaktır, olmuştur ve oluyordur. Dolayısıyla sanat insanların yüzünü bu dünyaya çevirerek, ona ne yapacaksa bu dünyada mümkün olduğunu söyleyerek, buradaki yaşamın zenginleşmesine, anlamlandırılmasına ve kabul edilmesine yardımcı olur.”

“Sanatın kendiliğinden olumlu olduğunu düşünmüştümdür ben de hep; güzelliğe, iyiliğe çağırın bir şey...”

“Hiç olur mu? Elbette sanat kendi olmaklığıyla dünyaya farklı bir bakışla bakmamızı sağlar. Ama bu kendiliğinden olumlu bir şeydir demek doğru değil. Sanat, elbette ki, dünyayı zenginleştirir, hatta ona anlam katar; yani yaşamın en başından bir anlamla sarmalanmadığını bildiğimize göre sanat anlam yaratır, anlamı çoğaltır ve bunu görünür kılarak insanlara ulaştırır. Ama yine de mutlak bir anlam değildir bu. Hem sanatın güzellik demek olduğu inancı geçmişte kaldı. Sanat çirkin olduğunda da anlamlıdır ve hatta günümüzde belki de böyle olduğu için daha anlamlıdır. Sanattan anlam üretmesi beklenir ki artık bu da beklenmiyor. Anlam yok oldu. İnsanlar bunun sıkıntısını çekiyor. Anlamın yerini düzenlemeler, enstalamalar ve performanslar aldı.”

“Ne demek bu şimdi?”

“Şu demek: Bir zamanlar dünyaya ve yaşama anlam katma çabası içindeyken sanat da giderek anlamsızlaştı. Artık ondan bir anlam yaratması değil, farklı performanslar göstermesi bekleniyor. Oysa ki sanat varlıklar arasında var olduğuna inanılan ilişkilerin özünü, hakikatini ve sürekliliğini gösterdiği ölçüde anlam yaratıyordu. Şimdi bak sanatlara... Çoğu bir gösteriye dönüşmüş durumda. Heyecan, skandal, bir olay yaratması bekleniyor ondan. Alçakgönüllü bir anlam değil.”

“Ya sanatların anası olan şiir için ne diyeceksin?”

“O giderek daha trajik bir hale düştü. Gökten düşmüş meleklerle dönüştü. Biliyorsun, en saf olan en çabuk kirlenir. Zira şiir, dil ile yani insanın yegâne iletişim aracı olan dil ile ve dilde kendini var kılar. Dünyanın teknolojikleşmesiyle dil de bir metaya, bir performansla dönüştü. Artık ne varlıktan hız alıyor ne de varlığa gönderiyor. Dil ile kaynaklanması gerektiği varlık arasında bağlantı koptu. Dil otonomlaştı, kendi kendine devinir ve kendi kuralları içinde başıboş dolanır hale geldi. Dil artık bir performanstır ve kendine özgü varoluşu içinde gerçeklikten kopuktur. İşte dile en çok muhtaç olan şiir bu nedenle, kendisini var kıldığı dil içinde, dil kılık değiştirdiği ve dönüştüğü için kendini var kılamıyor artık. Halbuki şiir dilin içindedir, dili ondan dışarı çıkararak kullanan bir uğraş değildir. Günümüzde şiirin giderek dilde performansla dayanır hale gelmesi, dili bir malzeme gibi kullanma aşırılığına kapılması şiirin şiir olmağından kopmasıdır. Bu durumda en iyi ihtimalle şiir dönüştü, başka bir şey haline geldi, başka bir şiir yazılabilir ancak, demekten başka bir yol kalmadı gibi görünüyor.”

“Çok ayrıntıya girdik...”

“Bir de sanatın insanların yaşama içgüdüsüne seslenmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Sanat, ölüme değil yaşama dönük olmalıdır, kavramlara değil Varlığa dönük olmalıdır, yıkmaya değil yapmaya dönük olmalıdır. Dalgalandıktan sonra durulmalıdır. Şimdi yeni bir aşırılık gerekiyor ki bu aşırılığın sonunda ve onunla beraber yeni bir sükûnete kavuşabilelim.”

“Diyelim ki şiir senin dediğın gibi bir tür kabuk değıştiriyor... Böyle olması ne demek?”

“Bu insanlarla insanlar ve insanlarla dünya arasında iletişimin bozularak başka bir mecraya taşınması anlamına geliyor. Artık insanlar arasında ve insanlarla Varlık arasında gerçek anlamda bir iletişim kurma olanağı kalmamış olduğuna göre yaşamaya bir anlam verme imkânı da kalmamıştır. Herkes adacıklar halinde birbirine temas etmeden, kendi içine kapalı atomlar gibi dolanıp duruyor. Burada nedense aklıma hep ‘monad’ lafı geliyor. Her neyse...”

“Evet, her neyse...”

“Bir de şu var: Eskiden daha fazla anlam vardı, ama giderek, yüzyıllar geçtikçe anlam azaldı diyebilir miyiz? Evet, buna benzer bir şey söyleyebiliriz. Çünkü insanlık tarihinin başlarında, insan daha yeni yeni insan dünyasını kurarken, yani kültürleşirken, anlam vermekte zorlandığı şeylere anlam verme çabası içindeydi. Anlam bakirdi. Yeniydi. Çarpıcıydı ve heyecanlandırıyordu. Tazeliyordu ve dünyaya götürüyordu, Doğa’ya götürüyordu. Dedim ya, insan daha en başından bir bilince sahip olması hasebiyle Doğa’dan kopuktur, onun içinde değildir, ona yabancıdır. Ama gene de bir zamanlar, ya da o zamanlar, Doğa’nın ritmini ve sesini duyabiliyordu. Onun ritmine uygun bir biçimde yaşıyordu. Gün karanlıkla bitiyor, sabahla birlikte başlıyordu. Dünyanın güneşin etrafındaki dönüş hızı olan gerçek Zaman’ın içinde yaşıyordu. Daha gövdesinin bilincindeydi. Günümüzdeki gibi bir ruha, bir imgeye ve soyut bir varlığa dönüşmemişti. Gövdesini unutmamıştı.”

“Bir dakika, bir dakika, sen şimdi insanın gövdesini unuttuğunu, bir ruha dönüştüğünü söylüyorsun. Halbuki çoğunlukla bedenin çok öne çıktığı, ruhun bir kenara bırakıldığı söylenmiyor mu?”

“Evet, öyle söyleniyor, ama zannımca bunun tam tersi bir durum içindeyiz. İnsanın ruhuyla gövdesi arasındaki ilişki kayboldu. Ruh gövdenin içinde değil, gövde de ruhu sarıp sarmalamıyor. Halbuki ruh ile gövde arasında eskiden kanımca ahenkli bir ilişki vardı. Ruh gövdede var oluyor, gövde de ruhu taşıyordu. Bu artık bitti. Ruh gövdeyi terk etti ve gövde metruk kaldı. Şimdi bedenler cansız, yüzlerde ölü solgunluğu var, beden otomatlaştı, insan otomatlaştı.”

“Bu savını nasıl temellendireceksin merak ediyorum...”

“Dedim ya, aslına bakarsan belki de en başa dönmem gerekiyor yeniden... İnsan başlarda Doğa’yla daha uyum içindeydi, demek Gerçek Zaman’la daha uyum içindeydi. Doğa’nın ve dünyanın sesini duyuyor, onun ritmini hissediyordu ve hissettiği bu ritim kendisinin de ritmiydi. Sonra giderek insan, bu yabancı olduğu dünyayı kendisinin kılmaya çalıştı. Bunu da kültürle yaptı. Ki kültür bu anlamda insan yapımıdır ve tamamıyla insan dünyasıdır. Doğal bir şey değildir. Ve hatta doğallığın dışında; ona hükmetmeye çalışan bir şeydir. İnsan bunu elbette yabancı olduğu bu dünyanın içinde daha rahat etmek için yapmıştı, ama bu çabaları dünyayı kendisine yakın kılacağına, onu evcilleştireceğine, dünyanın daha da uzaklaşmasına neden oldu. Yani dünyadan ve Doğa’dan koptuk.”

“Evet?”

“Doğa’dan koptukça belki bu dünyanın da bir gerçekliği vardı, ama şurası kesin ki Doğa’nın gerçekliğiyle hiçbir ilişkisi yoktu bu gerçekliğin. Referansları sadece kendisi-neydi. Bu nedenle insan Doğal Dünya’dan koptukça kendi insan dünyasının sınırları içine hapsoldü ve bir daha da oradan çıkamadı. Bütün bunlar insanların yapıp ettiği her şey demek olan kültürdür. Aşırı-Kültür yaşamlarımızı sanallaştırdı. Yaşamlarımızın Gerçeklik’ten kurtulup insan dünyasının gerçekliğiyle yetinmesine neden oldu. İnsan bu nedenle kendi yapımı olan bu dünyanın içinde giderek kendi gerçekliğini yitirerek bir imgeye dönüştü.”

“Yani metruk gövdelere... Kaçkın ruhlara?..”

“Ne yazık ki evet... İnsanlık tarihinde dört devrim yaşandığı söyleniyor. Tarım Devrimi, Sanayi Devrimi, Elektronik Devrimi, en sonuncusu da daha yeni içinde yaşıyor olduğumuz Bilişim Devrimi. Bilişim Devrimi’yle yaşamlarımız bilgisayarlarda yazılan kodlara dönüştü. Böyle bir ortamda anlam ortadan kayboldu. Her şey yan yana ve birbirine temas etmeden bir arada var oldu. İyi ve Kötü, Doğru ve Yanlış, Hakiki ve Sahte gibi insanlığa içkin temel ayrımlar, karşıtlıklar kalmadı. Bunlardan ziyade bu erdemlerin ortadan kalkmasıyla performans, hız, verimlilik, yapay bir sağlamlılık, pürüzsüz bir Varoluş ve anlamsızlık başat oldu; ya da daha doğrusu anlama ihtiyacı kalmadı; ya da daha doğrusu insanlar elde ettikleri gelişimle bunun böyle olduğunu sandılar.”

“Halbuki?..”

“Halbuki insanoğlu anlamsız yaşayamaz. Bunun için de şimdi büyük ve derin bir ıstırap çekiyor.”

“Ne yapmak lazım peki? Bu cehennemde yaşamaya devam mı edeceğiz?”

“Yapılacak şey basit, ama yapılması çok zor tabii ki. Sürecin başına doğru geri ilerlemeliyiz sanırım. Yani metruklaşan gövdede ruhlarımız yeniden ikamet etmeli. Ölü solgunluğuna bürünmüş bedenlerimiz yeniden kanlanıp canlanmalı. Ama aşırı kültürle yapma bir dünyaya dönüşmüş olan bu dünyanın koşullarında mümkün değil, ancak yeniden gerçek mekânı ve gerçek zamanı bularak mümkün olabilir. Bu da ancak gövdeyi yeniden önemseyerek ve Doğa’ya yeniden dönmeye çalışarak olabilir. Doğa dediğim, onunla mümkün olan en büyük oranda uyum içinde olmaya çabalayarak, Doğa’nın zamanı içinde yaşayarak, onun sesini, ritmini duyarak, onun gerçekliğine ve sahiciliğine temas ederek demek istiyorum. Gövdeden de kastım hacim tutan bir varlık olarak, Ruh’un taşıyıcısı olarak somut gerçekliktir; soyut kavramların aksine. Somut gerçeklik, çünkü ancak somut gerçeklik içinde somut yaşantılar mümkün olabilir.”

“Sanırım gene yaşantılar eylemle ortaya çıkar düşüncesine geliyoruz...”

“Evet, yaşantılar eylemle ortaya çıkar ama bu eylemlerin zihinde değil, somut gerçeklikte vuku bulması gerekir. Eylem demekle, diğer insanlar, varlıklar ve gerçeklikle ilişki kurmayı kastediyorum. Çünkü her yaşantı ve eylemin doğal sonucu olarak kurulan ilişkiler, demek her ilişkinin kendiliğinden var ettiği yaşama imkânları ancak eylemle var olabilir. Bu yaşama olasılıkları da yeni yaşantılar ve yeni anlamlar demektir aynı zamanda. Yaşam, dolayısıyla anlam, eylemdedir; hiç kıpırdamazsanız yaşam oluşmaz ve dolayısıyla acı ya da neşe de oluşmaz. Acı çekmezsiniz belki ama neşeli de olamazsınız. Bir taşın durgunluğuna, dinginliğine sahip olursunuz - tam bir apati!”

“Ya gövdeye dönmek?”

“Gövdeye dönmek temas etmek, demek ilişki kurmak demektir. Eğer gövdesini yitirmiş ruhlara dönüşürseniz sanal, soyut dünyada, bir gövdeye sahip olmadığınız için, temasta bulunamazsınız. Temas olmayınca etkide bulunmak ya da etkilenmek de olmaz. Ne duygu ne de anlam ortaya çıkar. Ayağınızı topraktan, demek dünyadan kesmemelisiniz. Gövde topraksa, ruh da onun çiçekleridir. Çiçeklerin açması için toprağa gereksinimi vardır. Bunun gibi bir şey işte.”

“Çok ilginç insanın anlamı kendisinin yaratması ve bundan başka da bir çaresinin olmaması...”

“Evet, maalesef öyle. Dedim ya, yaşamak bir uğraştır; çabalamak gerekir diye. Bu konuştuklarımız İnsan’ın ne de zor bir yaşam mücadelesi içinde olduğunu çok açık gösteriyor. Sürekli boşlukları doldurmak, sürekli yeni anlamlar üretmek, sonra bu anlamları kabul etmek, sonra da onlar uyarınca yaşamak zorundadır İnsan. Ne yazık ki hazır, verili bir anlam yok. Onun yaratılması gerekiyor, hem de İnsan’ın kendisi tarafından. Sanat, edebiyat, şiir, işte bütün bunlar anlamın yaratıcısıdırlar.”

“Yani ona göre hiza alarak yaşayacağımız mutlak bir anlam yoksa o zaman yaşamın amacı nedir ki, neye inanarak yaşayacağız, ne ile teskin olacağız, ne ile avutacağız kendimizi? Yazık günah değil mi?..”

“Elbette, hem yazık hem de günah. İşte bunun için diyorum ya insan zavallı bir yaratıktır. Bir bilince sahip olması onun lanetidir de aynı zamanda. Evet, bir bilince sahip olmasaydı bir anlama da ihtiyaç duymayacaktı, o zaman yaşamın nasıl olduğunu da bilmeyecekti, kendine bir İnsan dünyası kuramayacaktı, anlamsız olan yaşamı anlamlandıramayacaktı. O zaman Doğa’nın Doğa’ya içkin onunla bütünlük içinde ama bilinçsiz bir parçası olacaktı. O zaman belki acı çekmeyecekti ama ne yazık ki bir yaşamı da olmayacaktı.”

“Gene karşımıza hep çelişkiler ve imkânsızlıklar çıkıyor.”

“Demek, anlamın ortaya çıkması için anlamsızlığa katlanmak gerekiyor, çünkü zaten bir büyük anlam yok. Anlam İnsan’la ortaya çıkmıştır. Doğa’nın anlama ihtiyacı yoktur.”

“Gene başa döneyim, ne teskin edecek bizi o zaman?”

“Sana şunu söyleyeyim: Acı çekmemek için yerinden kımıldamamak gerekir, hiç kımıldamamak, hiçbir devrimde bulunmamak, hiç istememek gerekir. Tam bir apati; yani kayıtsızlık. Dünyaya kayıtsız gözlerle bakmak. Ama kim demiş yaşamın amacı acı çekmemektir diye... Aksine yaşamın esasında acı çekmek vardır. Tıpkı yokluğun varlık karşısında başat olması gibi mutluluk söz konusu olduğunda acı da başattır. Acı esastır, mutluluk ise kısa anlarda gerçekleşen bir istisnadır. Zaten bu kadar değerli olmasının nedeni istisna olmasından kaynaklanıyor. Zamanımızda mutluluğa tapılırken, ki mutluluk tatmin olmakla karıştırılıyor, halbuki mutluluk insanın kendisini kendi dileğince gerçekleştirmesidir, acı aşağılanıyor, tu kaka ediliyor, hasıraltı edilmeye çalışılıyor. Halbuki acı da mutluluk kadar vardır, hatta dediğim gibi esastır. Acıyla barışmak, onu normalleştirmek gerekiyor. Acı da diğer her türlü duygu gibi yaşamının bir parçasıdır ve önünde boyun eğilerek kabul edilmesinden başka bir yol yoktur.”

“Yani?..”

“Yani şu: Bu yaşamın amacının sanki acı çekmemek olduğu düşünülüyor. Bu yaşamın amacı bu değildir, acı da diğer her şey gibi bu yaşamın doğal bir parçası ve sonucudur. Böyle kabul edilmelidir. Yoksa bir tür soy-suzlaşmaya, bir tür mekanikliğe doğru gidiyoruz. Bu bence kapitalizmin değiş tokuş ve değer yasalarıyla ilgili bir şey. Mutlu olmak için hep kâr etmek gerekiyormuş gibi. Artı değer gibi: Yani yaşamamızın artı değeri mutlulukmuş gibi.”

“Peki sence nedir yaşamanın anlamı ya da amacı?..”

“Kesin bir anlamı ya da amacı olduğunu söyleyemem. Ama şunu söyleyebilirim. Yaşamanın amacı, varsa eğer, mutlu olmak değil, bilgeleşmektir. Yaşamak; haz almak, sürekli kesintisiz biçimde mutlu olmak, bir cennet içinde yaşamak ya da acıdan muaf olmak değildir. Yaşamanın amacı olsa olsa anlamaktır; anlamaya çalışmaktır. Sonra da kabullenmektir. Sükûnettir, dinginliktir ve elbette ahenktir.”

“Bu nasıl olacak?..”

“Anlam süreklilik ve düzende ortaya çıkar. Örneğin zamanın başlangıcından bu yana gece olması, onun peşinden sabah olması, sonra gene gece olması ve sonra gene günün ağarması ve bunun istisnasız bir biçimde böyle olup devam etmesi anlamın ortaya çıkmasını sağlıyor. Şükür ki birbirini takip eden günler, geceler, mevsimler var. Her şey bir döngü içinde; ağaçların yaprak döküp sonra yeniden yeşillenmesi, çiçeklerin açıp solması, yeniden açması, bunlar bizim yaşamlarımızın da belli bir düzene, belli bir ritme bağlı olmasını sağlıyor. Yok eğer hiçbir şey tekrarlanmasa, beklenmediklik olsa anlamı da bulamazdık. Zaten insan yeni bir şey ya da durumla karşılaşınca önce bir afallar, buna bir anlam veremez. Zamanla, bu yeni şeye alıştıkça anlam da ortaya çıkar ve oturur. Anlamın alışkanlıkla da ilgisi vardır.”

“Şimdi şeye dönelim istersen, geriye doğru ilerlemeye, gövdeyi öne çıkarmaya, yani doğal gerçekliğe.”

“Bak sen de, bilerek mi bilmiyorum, doğal gerçeklik diyerek, bir başka türlü bir gerçeklik bulunduğunu söylemiş oluyorsun. Evet, bir sürü gerçeklik var, sanal gerçeklik... Bunların içinden esasa en yakın olanına yaslanmak, demek doğal gerçekliğe dönmek gerekiyor, onu esas almak lazım. İnsanı ta en başından Ruh ve Beden ikiliğine göre ele almışlar. Esas olarak böyle bir ayırım doğru gibi görünüyor, yani gerçekliğe uygun. Beden bir hapishane gibi görülüyor, Ruh ise Beden’i zorluyor, onun sınırları içinde kalmak istemiyor, Beden’i bir tür kanatlandırıyor. Bu anlamda bakıldığında sanki Ruh daha özgürleştirici gibi görünüyor, ki belli bakımlardan öyledir de... Ama aynı zamanda Beden toprağı ifade ederken Ruh için Hava diyebiliriz. Yani Beden somut, Ruh ise soyuttur ve Beden bizi gerçekliğe bağlarken, Ruh bizi ondan uzaklaştırır. Ruh yukarıya havaya doğru hareket eder ve Beden’i topraktan, demem o ki gerçeklikten koparmaya, kendi ulaştığı gerçekliğe yükseltmeye çalışır. Bu gerçeklik bedensel ya da dünyevi gerçeklik değil, ruhsal yani bir başka gerçekliktir.”

“Yani?”

“Dinle bir dakika. Beden bizi somuta bağlarken, Ruh soyuta yükseltir. Beden vahşi iken, Ruh medenidir; beden ilkel iken, Ruh kültürelidir. Ne zaman Ruh aşırı öne çıkarsa Doğal ya da bedensel diyelim gerçeklikten uzaklaşıp soyut bir dünyaya gireriz. Ama şunu unutmamalı yaşam bedensel gerçeklikte vuku bulur; orada ortaya çıkar; daha sonra ruhsallaşır yani kültürelleşir. İşte buna bağlı olarak ben diyorum ki içinde bulunduğumuz şimdiki dünya aşırı ruhsallaşmış, aşırı kültürelleşmiş dünyadır. Bu noktadan geriye, yani tekrar bedensel gerçekliğe dönmemiz gerekiyor. Fazla yükseldik ve sınırlarımızı zorlayıp yorgun düştük. Bak ne güzel: Şimdiki dünyanın insanına yorgun düşmüş insan diyebiliriz. Aşırı kültürden yüzü solmuştur, kanı çekilmiştir. Şimdi bedenden kopmuş olan ruhun yeniden bedende ikamet etmesini sağlamaya çalışmak gerekir.”

“Çok ilginç. Bu nasıl olacak peki?”

“Aşırı kültürden uzaklaşmaya çalışarak. Yeniden insanlara dönerek. Yeniden eylemde bulunarak. Yeniden gerçekliğe ve doğaya temas ederek. Kavramları yeniden asıllarıyla karşılaştırıp denetleyerek. Bir mevhum olarak İnsan değil de, bir Gerçeklik olarak İnsan olmaya çabalarak. Çok zor biliyorum, işin içinden çıkmak çok zor.”

“Evet, şimdi’den geçmiş’e doğru ilerlemeye çalışmak gibi bir şey bu. Yani olmuş olan olmuştur değil mi? Olmamış gibi davranılamaz. Şu an İnsan’ın tarihinin en son anı. Bu son andan nasıl tekrar geçmişe dönülebilir bilmiyorum. Ki ben de katılıyorum sana, aşırı Ruhsal, aşırı kültürleşmiş bir dünyada yaşıyoruz. Tekrar cana, kana, yaşamsallığa dönmemiz lazım... Ama bu nasıl mümkün olacak?”

“Ben şöyle düşünüyorum: Bu ancak Doğal dünyanın mekânına, zamanına, ritmine dönerek mümkün olabilir. Şimdiki zaman anlayışının ve içinde yaşadığımız hazza dayalı tüketim toplumunun dışına çıkmaya çabalayarak mümkün olabilir. Bir kere şehirlerden uzaklaşmalı, tekrar kırlara çekilmeliyiz. Kâra dayalı tüketim toplumunun zorunluluklarından ve dayatmalarından uzak durmaya çalışmalıyız. Daha mütevazı, daha az tüketime ve şaşaaya dayalı yaşamlar peşinden koşmalıyız. Minimal yaşamalıyız. Aşırı tüketimden uzak durmalıyız. Dünyanın merkezine kendimizi koymaktan vazgeçmeliyiz. Mutluluk peşinde değil, dinginlik peşinde olmalıyız ve mutlaka ve mutlaka hâlâ var olduğunu sandığım doğanın sesine ve ritmine kulak vermeliyiz. Dünyanın güneşin etrafındaki dönüş hızına dönmeliyiz. Kentin sanal zaman ve mekânlarını bir yana bırakmalıyız. Bunu da ancak yaşamının hedeflerini ve amaçlarını yeniden gözden geçirerek yapabiliriz.”

“Peki sence bütün bunlar bu dünyanın koşulları içinde mümkün mü?”

“İlkelliğe yeniden dönebilmek için bile düşünceli davranmak gerekir. Bir tür doğaçlama, ama ıskalamayan doğaçlama! Bir dansın ahengi ve ritmi ve kesinliğine sahip olmak gerekir. Akıllı bir duygusallık, akıllı bir duyarlık. Ama tabii bu aklın duyarlığı ya da duygusallığı değil, duygunun ve duyarlığın akli. Onun kendi matematiği. Nasıl doğadan aklımızla koptuysak, yine aklımızla doğaya dönebilir miyiz? Mesele bu. Üstelik tecrübemiz ve pişmanlıklarımız da var. Onlar bize yol gösterebilir.”

“Yani Doğal gerçekliğe dönmeliyiz yeniden.”

“Evet ve tabii İnsana da. Gerçek sanat ve düşünce İnsanı İnsana gönderir. İnsanı Dünyadan ve İnsandan uzaklaştırmaz. Christopher Caudwell şöyle der: Özgürlük insan ilişkilerinde saklıdır. Bunu şöyle de söyleyebiliriz: Anlam insan ilişkilerinde saklıdır. Anlamı diğer insanlarla birlikte yaratabilir, onu kabul eder ve onun uyarınca yaşamımızı kurabiliriz. Bak gördün mü yaşam kurulan bir şey de demek aslında. İnşa edilen bir şey. Yaşamımızı diğer insanlarla birlikte inşa edebiliriz. O zaman ortaya anlamlı bir yapı, demek anlamlı bir yaşam çıkar.”

2016-2018

İstanbul-Ordu-Turgut-Marmaris

